
УДК 371.315.6

Виховуємо романтиків

Матеріали до уроків з вивчення повісті В. Нестайка

"Тореадори з Васюківки"

6 клас

Анатолій Ситченко,

*доктор педагогічних наук, професор
Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського*

У статті подається варіант технологізованого вивчення епічного твору в 6-у класі.

Ключові слова: *біографічні відомості, словникова робота, первинне читання й аналіз твору, характеристика образів-персонажів, авторський підтекст, жанрово-стильові ознаки повісті, орієнтовна основа розумових дій.*

Актуальність пропонованого матеріалу зумовлюється оновленням навчальних програм з української літератури в загальноосвітній школі й недостатнім їх методичним забезпеченням. Водночас різні варіанти вивчення художніх творів розширюють педагогічні ініціативи розвитку читацьких інтересів і пізнавальних можливостей школярів.

Під час опрацювання досить обсяжних фрагментів повісті Всеволода Нестайка "Тореадори з Васюківки" варто передусім раціонально розподілити виучуваний матеріал протягом чотирьох уроків. На першому з них слід викласти довідкові знання про письменника та його твори, подати цікаві й повчальні біографічні відомості й розпочати первинне читання й наступний

аналіз перших трьох фрагментів повісті: "Метро під свинарником. Тореадори з Васюківки. Собакевич", частину з яких доцільно поради учням прочитати вдома, самостійно, спираючись на досвід роботи, проведеної в класі над текстом. Наступну частину повісті — "Стихийне лихо" — шестикласники зможуть прочитати й обговорити на 3-у уроці. Останній урок — узагальнюючий — варто використати як для поглиблення та систематизації читацьких вражень, так і для творчих учнівських вправ за змістом вивчаного твору.

Метою першого уроку має бути підготовка учнів до первинного читання повісті та наступної роботи над її текстом, а також виразне читання й аналіз першої частини твору, засвоєння шести-класниками її змісту і значення. Для досягнення цієї мети важливо спершу зацікавити учнів особою письменника, викликати інтерес до його творів, особливо повісті "Тореадори з Васюківки". Варто, наприклад, розповісти підліткам про те, яким був Всеволод Нестайко у дитинстві. Малий на зріст, він дуже хотів якнайшвидше вирости, щоб бути дорослим. Годинами стояв під дощем, який поливав його, мов рослину, а спати лагодився вже о сьомій вечора, бо десь почув, що діти ростуть уві сні. І тільки тоді, коли виріс аж під два метри, збагнув, що дитинство — найкраща пора, яка вже ніколи не повернеться. Тому й вирішив писати твори для дітей, щоб у такий спосіб поринути у чудовий світ неповторного минулого.

Шестикласникам буде цікаво дізнатися і про те, як з'явився на світ Всеволод Нестайко. Його мати — вчителька російської мови і літератури — й у пологовому будинку не покидала улюблене заняття: читання художньої літератури. Акушер, який звернув увагу на це захоплення, урочисто оголосив молодій матері: "Мадам! У вас, здається, з'явився письменник!". Сталося це 30 січня 1930 року в м. Бердичеві, на Житомирщині. Через три роки молода сім'я, рятуючись від голоду, переїхала до Києва. Відтоді все життя письменника пов'язане з головним містом України. "І хоч би де мені доводилось побувати, хай навіть у найцікавішій подорожі, коли я повертаюсь до Києва, серце у мене б'ється від радісного хвилювання зустрічі з рідним містом", — визнає Всеволод Зіновійович.

Уперше "живого" письменника він побачив і почув підлітком. Було це у щойно визволеному від фашистів Києві: на зустріч до учнів 63-ї школи прийшов тоді Остап Вишня. "Актова зала була нетоплена, холодна-холодна, із його рота йшла пара. Павло Михайлович тільки-но повернувся із таборів, але я тоді, звичайно, про це не знав. Він читав свою знамениту "Зенітку" — ми всі дружно сміялися," — згадує В.Нестайко.

Може, відтоді у хлопця й зародилося жартівливе слово. До цього в майбутнього письменника, як він сам визнав, було дитинство без дитинства: загинув батько, сім'я змушена тікати від голодної смерті й шукати притулку в сестри. Далі — війна, роки німецької окупації... Ще з голодного 1933-го року на все життя запам'ятав слова сумної пісні, почутої від безпритульних дітей-жебраків:

*Позабыт, позаброшен
С молодых, юных лет.
Я остался сиротой,
Счастья-доли мне нет.*

Всеволод Нестайко і сам малим нерідко її співав, дивуючись, чому дорослі плачуть, слухаючи його.

Свій творчий шлях письменник почав, коли йому виповнилося 20 — літературним редактором-коректором у дитячому журналі "Барвінок". Сталося це 1950 р.

"Відтоді й почався мій зв'язок з українською дитячою літературою", — свідчить Всеволод Зіновійович. І вже через 6 років побачила світ його перша книжка: "Шурка і Шурко".

Тепер у творчій скарбниці письменника десятків зо три книжок: оповідань, казок, повістей, п'єс, перекладених двадцятьма мовами! Серед них широко відомі твори: "В країні сонячних зайчиків", "Пригоди в лісовій школі", "Чарівне дзеркальце", "Одиниця з Полонинки", "Космо-Натка", "Супутник ЛІРА-3".

Він — лауреат багатьох літературних премій: імені Лесі Українки, Миколи Трублаїні, Олександра Копиленка, неодноразовий переможець творчих конкурсів. А його трилогія "Тореадори з Васюківки" рішенням Міжнародної ради з дитячої та юнацької літератури внесена 1979 р. до Особливого Почесного списку Г.К.Андерсена як один із найвидатніших творів.

Загалом його твори складають 2 мільйони примірників, за їх змістом знято кінофільми. Телефільм "Тореадори з Васюківки" відзначений Гран-прі на мюнхенському фестивалі 1968 р. і головною премією в Австралії (1969 р.). Цей фільм замовили 72 країни!

Нині письменник охоче спілкується зі своїми читачами, а його твори активно перевидаються. Із одним — повістю "Тореадори з Васюківки" — учні й мають зустрітися на кількох уроках української літератури [1—4].

До підготовчої роботи, яка налаштовує учнів на зацікавлене й поглиблене сприйняття твору, входить і лексичний огляд. У кожному із запропонованих фрагментів зустрічаються слова, значення яких потребує пояснення або уточнення:

знайдибіда — відчайдушна людина, яка не задумується про наслідки своєї поведінки;

авантюрист — людина, яка надто ризикує заради певної мети;

втру маку — тут означає: "відлупцюю";

клуня — сільське приміщення для зберігання продуктів;

льоха — велика свиня;

онуча — байкова матерія, якою обгортають ноги, щоб одягти чоботи;

буцегарня — холодне приміщення для затриманих злочинців;

пугутькало — сова;

контрибуція — форма сплати переможеними грошей переможцям;

реманент — спеціальний інструмент;

нафталін — порошок від молі;

калабана — велика заболочена калюжа;

"баналюки" — тут у значенні: "байки", "казочки";

колодязь із журавлем — криниця, воду з якої дістають за допомогою великого дерев'яного відра — "баді", що тримається на довгій жердині;

припиначка — довга міцна мотузка, за яку припинають дрібну худобу на траві;

костричитись — вихвалитись;

"глеканка" — найхуджа ґрунтова дорога;

вшнипившись — зосередившись.

На першому уроці варто прочитати й обговорити уривок від початку тексту до слів: "**І Ява весь час вигадував різні штуки-викаблуки заради нашої слави**". Для цього учням слід дати таку настанову: "Під час читання зосередьте увагу на тому, що роблять хлопці, з якою метою, як вони себе оцінюють та як до них ставляться дорослі. Що б ви порадили цим непосидам? Якії події, описані в уривку, викликають у вас сміх?".

На причитання уривка піде 5—7 хвилин. Краще, коли це зробить учитель: виразне читання сприяє яскравому унаочненню художніх картин і служить зразком того, як треба читати вголос художні твори або уривки з них. Наступна бесіда про зміст і значення прочитаного умовно складається з трьох частин: завдань і запитань емоційно-відтворювального, власне пізнавального та підсумкового характеру (за стадіями художнього сприймання, визначеними психологом О. Никифоровою). Наприклад:

1. Що вас розважило в прочитаному уривку? Насмішило?

2. Хто з учасників подій вам запам'ятався найбільше: хлопчак, дід чи свиня Манюня? Чим саме?

3. Опишіть "метробудівців": вік, зовнішність, особливості вдачі та ін.

4. Як вони самі себе характеризують? Чим пояснюють свою творчу активність?

5. Чи добре до них ставляться інші люди?

6. Що вам сподобалося в діях цих хлопців?

Звичайно, молодші підлітки висміють бажання друзів "провести під свинарником метро". Однак варто очікувати на поблажливий сміх, адже йдеться про "благородну ідею". Додасть гумору й свиня Манюня, чие ім'я виразно контрастує із "п'ятипудовою льохою". В учителя буде нагода уточнити в дитей: скільки це складає кілограмів? Варто завважити й природу смішної ситуації, яка зазвичай виникає з невідповідності обставин.

Шестикласники зможуть самотужки визначити й вік персонажів: у підручнику є фото письменника з повідомленням, що він у 1941 р. мав стільки ж років, скільки Ява і Павлуша. Зіставивши цей факт із датою народження В. Нестайка, учні зможуть упевнено сказати про те, що хлопцям приблизно по 11 років, тобто, вони — майже ровесники читачам, що робить художні події та їх героїв ближчими до школярів і тому зрозумілими їм.

Оскільки в прочитаному уривку немає портретних деталей хлопчаків, то учням доведеться напружити творчу уяву й спробувати передати словами (або олівцем чи фарбою) своє бачення зовнішності героїв твору. Уявивши літературних персонажів як живих людей, читачі зможуть сприйняти їх емоційно й водночас осмислено, розмірковуючи, нехай і за вказівкою вчителя, над рисами їхньої вдачі. Шестикласники в змозі розповісти про вчинки персонажів і дати їм на цій підставі характеристику. Для цього їм треба пояснити, які дії слід виконати, характеризуючи образи літературних героїв: *"Уже під час першого прочитання твору можна відчутти, який настрій викликають художні картини, хто з персонажів найбільше привертає вашу увагу. Слід помітити, чи багато у творі персонажів, визначити, які з них зустрічаються частіше, чим вони вирізняються."*

Аналізуючи прочитане, треба складати описи зовнішності персонажа, розповідати про його вчинки, помічати особливості поведінки. Важливо замислитися, які думки й почуття викликають герої твору, чи є в тексті цікаві описи, влучні слова й вирази, які вони та як допомагають пояснити вдачу персонажа, відчутти і зрозуміти написане загалом.

Потрібно зосередитися на висновках, до яких приводять роздуми про поведінку головних героїв твору. Не менш важливо замислитися, в яких раніше прочитаних творах описуються схожі за вдачею літературні герої та звучать близькі настрої, чи доводилося їх переживати самоту".

Стосовно Яви і Павлуші, шестикласники вкажуть на їх благородний намір провести метро в рідному селі, завважать творчу енергію та непосидючість у реалізації фантастичного проекту, однак висміють їхню дитячу наївність. Молодшим підліткам імпонують дружні взаємини дітлахів, спостережливості і фантазії, помітні в поясненні походження імені Яви та видатних прикмет його родини; не викликає осуду й їхнє бажання прославитися, звернути на себе увагу. Проте згадка діда Салимона про буцегарню у зв'язку з Явою та Павлушею має дещо насторожити учнів і готує їх до свідомішого, більш критичного сприйняття подальших ризикованих пригод, що траплятимуться з персонажами.

У наступному фрагменті, який учні мають засвоїти з повісті В. Нестайка "Тореадори з Васюківки", розповідається про бій биків. Зважаючи на динаміку описаних подій і час, майже вичерпаний на першому уроці вивчення цієї повісті, первинне читання тексту можна відвести для домашньої роботи. Для успішного самостійного опрацювання фрагменту учням слід дати ширшу, ніж на першому уроці, настанову — у вигляді пам'ятки, що вказує на дії, які учням треба виконати:

1. Знайдіть у тексті уривок від слів: **"І Ява весь час вигадував різні штуки-викаблукі заради нашої слави"** до слів: **"Дякуємо тобі, корово!"**.

2. Уважно прочитайте виділений текст.

3. Як друзі дійшли думки про бій биків?

4. Спробуйте уявити в подробицях, як вони готували й провели цей бій.

5. Як ви ставитесь до хлоп'ячої витівки? Замисліться про їхню поведінку.

Це завдання доцільно пояснити і розпочати виконувати ще в класі.

Зміст роботи учнів на другому уроці складуть відтворення знань про письменника, перечитування й переказ окремих уривків із твору, бесіда про прочитане. Нагадаємо, що в 6-у класі актуальними є такі дії учнів над текстом:

— переказувати (усно і письмово) твір або основні уривки з нього, доказово висловлюючи своє ставлення до прочитаного;

— здійснювати поділ тексту на емоційно-сміслові частини;

— характеризувати окремих героїв твору на основі їхніх думок, вчинків та поведінки;

— проникати у внутрішній стан літературного героя;

— виявляти авторське ставлення до персонажа;

— висловлювати свою оцінку вчинків героя;

— розкривати у творі засвоєні зображувально-виражальні засоби (поетичні звертання, алегорію, уособлення, гіперболу, діалектизми, гумор) і пояснювати їхню роль у контексті;

— розрізняти віршовану та прозову мову, реальне і фантастичне у творі;

— знаходити в тексті засвоєні компоненти твору і пояснювати їхню роль у контексті;

— характеризувати персонажів на основі їхніх взаємин;

— висловлювати своє ставлення до стосунків літературних героїв між собою;

— пояснювати виконавське завдання автора твору, його підтекст;

— складати усний і письмовий твір-роздум за вивченим твором [5; 6].

Цілеспрямованого характеру навчальній діяльності читачів-учнів нададуть такі завдання і запитання:

1. Які цікаві відомості про Всеволода Нестайка вам запам'яталися? Розкажіть про них.

2. Чому він пише твори про дітей і для них?

3. Чи цікаво вам було далі читати його повість "Тореадори з Васюківки"?

4. Як змінилося ваше ставлення до Яви та Павлуші? Хто з них викликає більшу симпатію? Поясніть, чому?

5. На які "штуки-викаблуки" вони вдатні? Чи подобаються вони вам?

6. Що спонукало дітей піти в тореадори? Як це їх характеризує?

7. Розкажіть про підготовку юних тореадорів до бою. Чи усвідомлювали вони небезпеку цієї справи?

8. Виразно прочитайте уривок від слів: **"Ява поправив на голові капелюшка, підтяг штани..."** до слів: **"Ми стояли й мовчали"**. Поміркуйте, який заголовок йому можна дібрати?

9. Перекажіть (детально) прочитаний уривок. Дайте йому назву.

10. Що комічного ви помітили в діях "тореадорів"? Як автор виразив свою оцінку учасникам бойової пригоди?

Доречним є й творче завдання на кшталт: пофантазуйте (кожен за себе) про таке — ви дружите з Явою та Павлушею і під час кориди були саме на вигоні. Які ваші подальші дії?

Останнє — творче — завдання доцільно продовжити виконувати дома, можна й письмово. Звертаю увагу колег на те, що це основні, вузлові питання роботи, які не виключають ситуативних завдань, які можуть виникнути (і виникають) на уроці. Маючи в своєму розпорядженні це своєрідне "ядро" діяльності, вчитель упевненіше вдаватиметься до педагогічної імпровізації й водночас надійніше утримуватиме на-вчальний процес у потрібному руслі.

Шестикласники, як правило, жваво читають про бій юних тореадорів і висловлюють своє ставлення до зображеного. Звісно, їхня симпатія переважно на боці Яви, бо Павлуша, від особи якого ведеться розповідь, залишається ніби в тіні. Та й на всілякі вигадки Ява був набагато вдатнішим. Однак Павлуша в усьому підтримує свого друга, тому читачі сприймають їх усе ж як одне ціле. Не дивно, що влаштувати бій биків спало на думку саме Яві, який пригадав "закордонне кіно" про тореадора. Сміливі й спритні бійці захопили хлоп'ячу уяву, а бажання вславити себе й Васюківку виявилось вирішальним, тому Ява і Павлуша почали підготовку до непересічного видовища.

Незважаючи на романтичне захоплення, хлопці все ж таки остереглися дратувати бугая Петьку, відомого своєю страшною вдачею й переконливою поведінкою. Цап Жора, навпаки, був несерйозним противником і міг лише знеславити тореадорів. Вибір пав на Контрибуцію — поважну корову з Явиного господарства. Звичайно, хлопці трохи почулися, поки визначилися з цією кандидатурою, однак дружно завершили підготовчу роботу: дібрали тореадорський реманент, визначилися з місцем змагань, навіть про бойовий марш не забули:

— *Торе-гадор, сміли-ги-ги-во в бій, торе-гадор, торе-гадор...*

Там где тебе-ге-ге-ге любов, там где-ге тебе любов...

Автор з гумором, іноді з елементами сатири змальовує "бій биків": то корова не звертає ніякої уваги на зусилля "тореадора", то повертається до нього хвостом. У хлопців чуби змокли, а Контрибуція — "анічирк!". І тільки тоді, коли Ява зробив тварині боляче, їй

терпець увірвався: кривдник раптом опинився високо в небі й перелякано почав бігти ще в повітрі! Хіба це не смішно? Однак авторові налякати бійця-неборачку здалося замало, й він "заганяє" хлопців до смердючої калабані, ще й занурює їх по пояс у бридку твань, виявляючи у такий художній спосіб своє ставлення до витівників.

Учні по черзі переказують цікаві уривки з прочитаного фрагмента: про випадок із дачником, про суперечку хлопців під час вибору "противника", про атаки на Контрибуцію та безславний і повчальний фінал пригоди.

Значне пожвавлення в класі викличе обговорення назв, які учні доберуть до прочитаного уривка. Можливі такі їх варіанти: "Бій биків", "Тореадори в бою", "Несподівана перемога", "Поразка тореадора", "Високий злет", "Мовчазний фінал", "Слава і сором" тощо. Вчитель може запропонувати шестикласникам зупинитися на якійсь одній назві, що найповніше відповідає зображеним подіям або підтексту уривка. У кожному разі цей вибір має бути переконливо аргументованим.

Завдання творчого характеру, що вимагає умовного введення до числа персонажів третього героя, який має втрутитися в художні події, може бути виконане й на уроці. Тоді додому визначаємо такі варіанти завдань:

1. Самостійно прочитати наступний фрагмент повісті "Тореадори з Васюківки" від слів: **"Ще не скінчили, анциболотники?"** до слів: **"Підводний човен з плоскодонки навечно потонує у забутті..."** і виконати такі дії: а) визначити найцікавіший уривок із прочитаного фрагмента, дібрати йому назву й підготуватися до його детального переказу; або: б) скласти план уривка й підготуватися до обговорення його змісту; або: в) розповісти про вчинки Яви і Павлуші, що вам найбільше сподобалися; або: г) розповісти про вчинки Яви і Павлуші, що викликають у вас найбільший осуд тощо.

2. Самостійно прочитати всі фрагменти повісті "Тореадори з Васюківки" і підготуватися до обговорення їх змісту, або до аналізу вчинків персонажів та оцінки їхньої поведінки, або до характеристики улюбленого героя тощо.

3. Підготуватися до виразного читання та коментування уривків, які найбільше зацікавили.

Вибір цих та інших завдань, у тому числі — й із підручника, можна віддати на розсуд не лише вчителя, а й учнів. Партнерські взаємини між ними дають змогу домовитися про варіанти подальших дій над текстом.

Фрагментарний характер тексту, насиченість яскравими подіями й персонажами зумовлюють подієвий шлях аналізу з елементами пообразного. Тому на уроках і в домашній роботі учні послідовно читають уривки й обговорюють їх зміст. Для опрацювання фрагмента, виділеного в першому завданні, пропонуємо такий порядок розумових дій:

1. Вибір і переказ найцікавіших епізодів з тексту.
2. Планування фрагмента.
3. Переказ прочитаного.
4. Пояснення компонентів твору.
5. Характеристика героїв твору на основі їх вчинків і поведінки.
6. Причиново-наслідкові зв'язки між подіями у творі. Підтекст твору і виконавське завдання автора.
7. Ідейно-художні зв'язки з іншими частинами твору.
8. Пояснення загального враження від прочитаного.

Орієнтуючись на цей алгоритм роботи над текстом, учитель запропонує учням завдання і запитання, що конкретно стосуються вивченого твору:

1. Який уривок із прочитаного фрагмента вас зацікавив найбільше? Чим саме?
2. Перекажіть його близько до тексту. Дайте йому назву.
3. З яких частин складається весь фрагмент? Доберіть до них заголовки.
4. Складіть план прочитаного фрагмента, використавши заголовки до його частин.
5. Стисло перекажіть зміст цілого фрагмента, спираючись на його план. Яку назву йому можна дати?
6. Хто з персонажів привернув вашу увагу? Чим саме?
7. На які витівки вдатні ці хлопці? Чи хотіли б ви бути разом із ними?
8. Які події за їх участю викликали найбільший інтерес? Чи схвалюєте ви їхню поведінку?
9. Чи змінилося ваше ставлення до Яви і Павлуші, яких тепер ви вже більше знаєте?

Робота читачів-учнів над цими завданнями й запитаннями складе зміст опрацювання фрагмента, який умовно можна назвати "Собакевич", на третьому уроці. Без сумніву, шестикласники з найбільшим інтересом прочитають про порятунок Собакевича. Й назву цьому уривку легко дібрати — за ім'ям порятованого собачати. Однак учням необхідно засвоїти весь фрагмент, для того й треба відтворити його в уяві. Допоможе їм у цьому планування тексту. Вчитель може запропонувати дітям і власний варіант плану прочитаної частини тексту: 1. Дід Варава. 2. Підводний човен. 3. Щеняче скімлення. 4. Товариш Собакевич. Спираючись на пункти плану, учні спроможні досить успішно переказати зміст цієї частини тексту.

Увагу учнів привертають і активно діючі персонажі: Ява й Павлуша, знайомі ще з попередніх подій. Їхня запальна ідея зробити зі старої дірявої плоскодонки підводного човна з ряду тих, що й викопати метро під свинарником, тому викликає в дітей поблажливу посмішку. Та жалібно скімлення, що долинуло з колодязя, повернуло хлопців до реальності: вони здогадалися, що там цуценя, й одразу вирішили його врятувати. Загартовані в численних пригодах, що з ними траплялися, хлопчачі діяли сміливо, правильно і спритно, тому їхні зусилля увінчалися успіхом: цуценя було врятоване! Вони й до цієї справи поставилися, як до незвичайної, романтичної пригоди й діяли відповідно, що помітно з їхнього діалогу:

— Галльоу! Криниценавт Ява? Як себе почуваете?

— Атлічно! Пульс нормальний. Невагомості нема.

Тиск триста атмосфер. Прийняв на борт потерпілого товариша Собакевича.

Характерно, що після цієї справжньої пригоди вони геть забули про підводний човен. Учні переконуються, що Ява і Павлуша — не бешкетні пустуни, не лише наївні мрійники, а сміливі й благородні люди, здатні на самопожертву заради порятунку скривджених.

Самостійно, під час домашньої роботи шестикласники прочитають і наступний, останній фрагмент повісті В. Нестайка "Тореадори з Васюківки" — "Стихийне лихо. Я приймаю рішення". На цей раз їм доцільно запропонувати самостійно сформулювати настанову до такого читання. Подаємо її можливий варіант: "Прочитайте текст від слів: **"Я прокинувся раптово вночі, хоч ніхто мене не будив..."** до кінця

фрагмента. Зверніть увагу, яке лихо спіткало селян, як вони згуртувалися на боротьбу зі стихією. Що за рішення прийняв Павлуша та як це його характеризує? Замисліться, чим завершиться опір стихійному лиху? Спробуйте домалювати можливе закінчення цієї частини твору".

На четвертому уроці доведеться не лише обговорити зміст і значення прочитаного вдома фрагмента повісті, а й узагальнити враження учнів від прочитаного загалом: провести підсумкову роботу над твором. Зміст настанови, яка ви-значила зміст та умови домашнього прочитання, прогнозує можливий зміст завдань і запитань до роботи над фрагментом, а саме:

1. Яке стихійне лихо спіткало людей? Опишіть його.
2. Хто саме з хлопців пішов із дорослими на боротьбу зі стихією? Чому автор не поспішає називати його імені?
3. Яке рішення прийняв Павлуша? Як це його характеризує?
4. Чи зуміє він виконати задумане? Поясніть чому.

Усне малювання повені, що затопила село, допоможе учням відтворити в уяві художню картину, яка наочно показує масштаби природного лиха й тим вивіщує образ юного сміливця, який прийняв слушне рішення шукати порятунку в десантників. Саме Павлуша, який поряд із Явою менше галасував про подвиг і наміри прославитися, зважився на цей благородний вчинок. Хлопець виступає не лише сміливцем, а й кмітливим і наполегливим, чуйним до людського горя: спогад про "відчайдушний пронизливий крик: "Рятуйте!" дзвенів у вухах і додавав зусиль хлопцеві, який "дужче натиснув на педалі". Звісно, він вчасно покличе на допомогу військових, які за допомогою спеціальної техніки зарадять лихові.

В учителя немає іншого ефективного каналу взаємодії з учнями, як завдання і запитання. Не оминути їх і в підсумковій роботі над прочитаним твором. Узагальнюючи учнівські враження від прочитаного, доцільно поєднати усні запитання й письмові завдання репродуктивного і творчого характеру. Наприклад:

1. Чи виникло у вас бажання прочитати повість В. Нестайка "Тореадори з Васюківки" повністю? Чим привабив цей твір?
2. Які події з прочитаного вам найбільше запам'яталися? Зачитайте (або перекажіть) їх.
3. Хто з персонажів вам більше подобається: Ява чи Павлуша? Чим саме?
4. Охарактеризуйте їх, звертаючи увагу на їхні наміри та вчинки, взаємини між собою, настрої та мову, враховуючи й ставлення автора до них.
5. Визначте особливості змалювання подій у творі: що в них комічного, а також незвичайного, тобто романтичного, і пригодницького?
6. Назвіть ознаки цього епічного твору, які вказують на те, що це повість, а не оповідання.
7. Чому село називається Васюківка? Які ваші варіанти відповідей?

У класі завжди знайдуться учні, в яких виникне бажання прочитати цей твір у повному обсязі, а не лише за підручником-хрестоматією. Цей намір треба всіляко заохочувати. Тим більше, що повість приваблює активним розвитком подій, яскравими персонажами й тими цінностями, які сповідує автор, утверджуючи благородні наміри й енергійну діяльність, сміливість і кмітливість, рішучість і наполегливість, не цураючись гумору й не оминаючи турбот простих людей.

Звичайно, різним учням імпонуватимуть або Ява, або Павлуша, можливо, й обидва хлопці. Важливо, щоб учні пояснили свої симпатії, наблизившись тим самим до засвоєння образного потенціалу певного персонажа. У цьому їм допоможе аналіз намірів та вчинків, взаємин між дійовими особами, настроїв та мови героїв, а також авторське ставлення до них. Варто використати й таблицю характеристики персонажів:

Образна характеристика Яви

Прийоми творення образу	Риси вдачі персонажа
Ідея провести метро	Фантазер і романтик
Явині "штуки-викаблуки"	Пустун
Підготовка і проведення "бою биків"	Прагне пригод і слави
Павлушина оцінка характеру Яви	"Сталь, а не характер!"
Дід Салимон про Яву	Орел. Сокол. Гангстер
Порятунок собачати, поведінка в колодязі	Кмітливий. Благородний і сміливий
Мова персонажа	Енергійний. Романтичний

Образна характеристика Павлуші

Прийоми творення образу	Риси вдачі персонажа
Ідея провести метро	Фантазер і романтик
Пояснення походження імені Ява	Кмітливий, уважний
Розповідь про мисливця Вараву	Спостережливий
Підготовка і проведення "бою биків"	Прагне пригод і слави
Дід Салимон про Павлушу	Орел. Сокол. Гангстер
Порятунок собачати. Порада Яві хапатися за цямрини	Кмітливий. Благородний і сміливий
Прийняте рішення	Кмітливий і рішучий. Сміливий і наполегливий.
Мова персонажа	Енергійний. Романтичний. Розсудливий.

Анатолій Ситченко. Воспитываем романтиков. Материалы к урокам по изучению повести В. Нестайко "Тореадоры из Васюкивки"

В статье излагается вариант технологизированного изучения эпического произведения в 6-м классе.

Ключевые слова: биографические сведения, словарная работа, первичное чтение и анализ произведения, характеристика образов-персонажей, авторский подтекст, жанрово-стилевые признаки повести, ориентированная основа умственных действий.

Anatoliy Sitchenko. We educate romanticisms. Materials to the lessons on a study to lead V. Nestayko "Toreadors from Vasyukivki"

The technological study variant of the epic story in the 6th form is rendered in the article.

Keywords: biographic information, dictionary work, primary reading and analysis of work, description of appearances-characters, author implication, to lead genre-stylish signs, oriented basis of mental actions.

Під час читання й обговорення твору важливо помітити його комічні елементи, як і пригодницький характер подій та їх романтичний струмінь. Допоможуть у визначенні цих жанрово-стильових ознак повісті посилання на поведінку персонажів та їхню мову, гостроту подій і незвичайну фантазію друзів тощо. Шестикласники також мають переконатися, що повість, на відміну від оповідання, має розкривати ряд подій, а не одну. На це вказують і різні фрагменти виученого твору В. Нестайка.

Варто поцікавитися в шестикласників і про те, чому село має назву Васюківка, і пояснити її образне значення у зв'язку з широко відомим образом Васюків, які так захоплено малював у своїй уяві Остап Бендер. Учитель може дати й свою інтерпретацію імені Ява, що виражає швидку зміну подій, які рухає цей невгамовний герой повісті, — яви, — що і в драматичному творі.

На завершення роботи над повістю "Тореадори з Васюківки" доречними будуть такі письмові вправи:

1. Уявіть себе учасником пригод, які трапляються з Явою і Павлушею. Як би ви з ними діяли?
2. Перекажіть (письмово) уривок, який найбільше запам'ятався. Поясніть, чим він вас вразив.
3. Опишіть можливий розвиток подій та їх щасливий кінець за фрагментом "Стихийне лихо".
4. Що повчального ви дізналися з твору? З яким наміром його адресує читачеві автор?

Література

1. Авраменко О.М., Шабельникова Л.П. Українська література: підруч. для 6-го кл. — К.: Грамота, 2006. — 296 с.
2. Гуйванюк Н., Бузинська В., Тодорюк С. Українська література: підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закладів з навчанням російською мовою. — Львів: Світ, 2006. — 228 с.
3. Дудіна Т.К., Панченков А.О. Українська література: 6 кл.: підруч. — К.: А.С.К., 2006. — 288 с.
4. Мовчан Р.В. Українська література: підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. — К.: Генеза, 2006. — 240 с.
5. Ситченко А.Л. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу: моногр. — К.: Ленвіт, 2004. — 304 с.
6. Ситченко А.Л., Огренич Н.М. Аналіз епічного твору в 5-у класі. — посіб. для вчителів. — К.: Ленвіт, 2007. — 96 с.
7. Ситченко А.Л., Шуляр В.І., Гладішев В.В. Методика викладання літератури: термінологічний словник / За ред. проф. А.Л. Ситченка. — К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2008. — 132 с.